

ግንቦት 19 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐገሥ ወልደ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አደነ ንጉሴ

አመልካቾች፡- ሃለቃ ገ/አግዚአብሔር ኃይሉ -ጠበቃ ፈቃዱ ያሚ ቀረቡ።

ተጠሪ፡- የኦሮሚያ ክልል ዓ/ሕግ - በሌለበት የሚታይ ነው።

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ የቀረበው አመልካች በተከሰሱበት የወንጀል ድርጊት የበታች ፍ/ቤቶች በሠጡት ጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሳኔ የክልሉ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት እና ሰበር ሰሚ ችሎት መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ነው።

አመልካች የተከሰሱት የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 540 የተመለከተውን በመተላለፍ በቀን 02/06/2001 ዓ.ም ከምሽቱ 2:30 ሰዓት ላይ የደን ጠባቂ ሆኖ ሲሰራ መንግስት ባስታጠቀው ክላሽ ጠመንጃ ሶስት ጥይት ተኩሶ ሚች አቶ ግደይ ትኩኝ የተባሉትን መትቶ ገድሎታል በሚል ሲሆን አመልካች ስለድርጊቱ አፈፃፀም ክደው በመከራከራቸው ዐቃቤ ሕግ አሉኝ ያላቸውን የሰውና የሰነድ ማስገደድን በማቅረብ አስምቷል። ከዚህም በኋላ አመልካች እንዲከላከሉ ብይን ተሰጥቶ አመልካች የመከላከያ ማስረጃ የሌላቸው መሆኑን በማረጋገጣቸው በዐቃቤ ሕግ በኩል ተጠቅሶ በቀረበባቸው ድንጋጌ ስር ጥፋተኛ ተብለው በ20 /ሃያ አመት/ ዕኑ እስራት እንዲቀጡ ተወስኖባቸዋል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለትግራይ ማዕከላዊ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍርድ ቤት በአመልካች ላይ የሰጠውን የጥፋተኝነት ውሳኔ በማጽናት ቅጣቱን ብቻ በማሻሻል 15/ አስራ አምስት ዓመት/ ጽኑ እስራት እንዲቀጡ በማለት ወስኗል። ከዚህም በኋላ አመልካች ይግባኛቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ተቀባይነት አላገኙም። ጉዳዩ በሰበር አቤቱታ የቀረበለት የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም በጉዳዩ ላይ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የለበትም በሚል ምክንያት አቤቱታውን ሳይቀበለው ቀርቷል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የሰበር አቤቱታው መሠረታዊ ይዘትም አመልካች ጥፋተኛ የተባሉት ያላግባብ ከመሆኑም በላይ የጥፋተኝነት ውሳኔ የተሰጠበት ድንጋጌም በክርክሩ ሂደት የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮችን ያሳገናዘበ በመሆኑ በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ ሊታረም የሚገባው ነው በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚሰላይ ነው ። አቤቱታው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ

መታየት ያለበት መሆኑ ታምኖበት ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት መጥሪያ ደርሶት ባለመቅረቡ ጉዳዩ በሌለበት እንዲታይ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከፍ ሲል ባጭሩ የተመለከተው ሲሆን እኛም ከሕጉ ጋር በማገናዘብ መርምረናል። ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር እና የሥር መዝገብ ውሳኔ ይዘት ከመረመረ በኋላ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ምላሽ የሚያሻው የሕግ ጥያቄ ሆኖ ያገኘው አመልካች ጥፋተኛ ሊባሉ የሚገባው በወ/ሕ/ ድንጋጌ አንቀጽ 540? ወይንስ 541? የሚለውን ነው። የህንኑ ለመፍታት የጉዳዩን አፈፃፀም እና መነሻ ሁኔታዎች በአጭሩ መመልከት ተገቢ ነው።

ከሥር ፍ/ቤት መዝገብ መረዳት የተቻለው ፍሬ ነገር ወንጀሉ ተፈፀመ በተባለበት ቀን ሌሊቱን አመልካች ደን ለመጠበቅ ተቀጥረው ባለበትና መሳሪያውንም ለዚሁ አላማ ለማዋል በያዙት ሁኔታ የሰር አቃቤ ሕግ ምስክሮችና ሚቹ ወደ ደኑ በመሄድ ዛፍ በመቁረጥ ላይ እያሉ በተፈጠረው አለመግባባት አመልካች ሁለት ጥይቶችን ከተኮሱ በኋላ ሶስተኛውን ጥይት በመተኮስ ሚችን በመምታት ለሕልፈት የዳረጉት መሆኑ በክርክሩ ሂደትና በአቃቤ ሕግ ምስክሮች ቃል ጭምር ከተነገረው የአመሰካከር ይዘት መስፈሩን ነው።

በሌላ በኩል አመልካች የተከሰሱበትን ወንጀል ስለመፈጸማቸውም አምነው ክደው የሚከራከሩት የአፈጻጸሙን ሁኔታ ስለመሆኑ የበታች ፍርድ ቤቶች የውሳኔ ግልባጭ ያስረዳል። እንግዲህ አጠቃላይ የወንጀሉ አፈፃፀም ሁኔታ ይህንን የሚመስል ሲሆን አመልካች ለወንጀል ድርጊቱ ኃላፊነት የለብኝም በማለት እስከዚህ ችሎት አጥብቀው የተከራከሩ ቢሆንም ስለወንጀሉ አፈፃፀም እና የማስረጃ ምዘና ጉዳይ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ሥልጣን የሚታይ ባለመሆኑ በሥር ፍ/ቤት የተረጋገጠውን ፍሬ ነገር እንዳለ በመቀበል በህግ ረገድ የሚኖረውን ውጤት ብቻ መመልከቱ ተገቢ መሆኑን ከኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕገ መንግስት አንቀፅ 80/3/ሀ/ እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ በመሆኑ ጉዳዩን በሚከተለውን መልኩ አይተናል።

አመልካች የተከሰሱበትን የወንጀል ድርጊት በሕዝብ ደን ላይ አደጋ ለመከላከል እንደሆነ ከፍ ሲል የተመለከተውን ፍሬ ነገር እና ከወንጀሉ አፈፃፀም ከባቢያዊ ሁኔታ መረዳት ይቻላል።

ድርጊቱ ወንጀል ነው ቢባልም በሕግ በተመለከተ ልዩ ሁኔታ በሕግ በተፈቀዱ ድርጊቶች የማያስቀጡ እና ይቅርታ የሚያሰጡ ሁኔታዎች በወንጀል ሕጉ ጠቅላላ ክፍል የተመለከተውን ድንጋጌ ከተያዘው ጉዳይ ጋር ማየት ተገቢ ሆኖ አግኝተናል። ለተያዘው ጉዳይ ቀጥታና አግባብነት ያለውን የወንጀል ሕግ ድንጋጌ ቁጥር 78 እንመለከታለን።

በዚህ ድንጋጌ መሠረት የራሱን ወይም የሌላውን ሰው መብት ሕገወጥ ከሆነ ጥቃት ወይም በቅርብ ከሚደርስ ሕገ ወጥ ጥቃት ለማዳን ጥቃቱ እንዳይደርስ ለማድረግ ሌላ መንገድ ሳይኖር ከሁኔታው መጠን ባለመለፍ የተፈፀመ ድርጊት አያስቀጣም ተብሎ ተደንግጓል። በዚህ ድንጋጌ መሰረት ተከሳሹ ከቅጣት ነፃ የሚሆነው ሕገወጥ ጥቃት በራሱ ወይም በሌላው ሰው መብት ላይ የተሰነዘረ ወይም በእርግጠኛነት ሊደርስ የሚችል ጥቃት ስለመኖሩ ይህንንም ለማስወገድ ወይም ለመከላከል ሌላ አማራጭ የሌለው ስለመሆኑ እና የወሰደው የመከላከል ወይም ጥቃቱን የማስወገድ እርምጃ ከተሰነዘረው ጥቃት ጋር ተመጣኝ ኃይል የተጠቀመ መሆኑን ማስረዳት ሲችል ብቻ ነው። ይህንን የሕጉን መንፈስ እና ይዘት መሰረት አድርገን የተያዘውን ጉዳይ ስንመለከት በሰር አቃቤ ሕግ ምስክሮች ቃል የተረጋገጠው ፍሬ ነገር በሕዝብ ደን ሚችና የአቃቤ ሕግ ምስክሮች በሌሊት

ሰዓት የዛፍ መቁረጥ ተግባር መፈፀማቸው አመልካችም ለደኑ ጥበቃ ከመንግስት የታጠቁትን መሣሪያ በወቅቱ ይዘው በጥበቃ ላይ የነበሩ ስለመሆኑ አመልካች ደኑን ለማስከበር ያደረጉትን ጥረት በሚች ጥቃት ተሰንዝሮባቸው የነበረ ስለመሆኑ እና በደኑ ላይ አደጋ ሲሰነዘር አመልካች ሚች ከሁለት ጥይት ተኩስ በኋላ በሰስተኛው ጥይት የመቱት መሆኑ ተመልክቷል። ይህ ፍሬ ነገር የሚያስገነዝቡን በደኑ የተቃጣ ሕገወጥ ጥቃት ስለመኖሩ ነው። ይህንን ጥቃት ለማስወገድ አመልካች ተኩሰው ሰው መግደላቸው እና ማቁሰላቸው ተረጋግጧል። ነገር ግን ተከትሎ የሚነሳው ጥያቄ አመልካች የተሰነዘረውን ጥቃት ለማስወገድ ሌላ አመራጭ ያልነበራቸው ስለመሆኑ እና የወሰዱት አማራጭም ተመጣጣኝ ስለመሆኑ አስረድተዋል ወይ? የሚለው ነው። በዚህ ረገድ አመልካች በሥር ፍ/ቤት ያቀረቧቸው መከላከያ ማስረጃዎች የሉም። አመልካች ሕገወጥ ጥቃትን ለማስወገድ እርምጃ ስለመውሰዳቸው የተመለከተ ቢሆንም እርምጃው ሌላውን አማራጭ የጨረሱ ስለመሆኑ እና ተመጣኝ ስለመሆኑ ለማስረዳት ያልቻሉ ስለሆነ በወ/ሕግ አንቀጽ 78 የተመለከተውን ድንጋጌ ይዘት አሟልተዋል ለማለት የሚቻል ሆኖ አላገኘውም ። ስለዚህም ድርጊታቸው ሕገወጥ ጥቃትን ለማስወገድ ነው የሚያስብል መነሻ ቢኖረውም የፈፀሙት የነፍስ ግድያ ወንጀል በሕጉ ከተመለከተው መጠን በማሳለፍ መሆኑን መገንዘብ ችለናል።

ሕጋዊ መከላከልን ከመጠን በማሳለፍ የተፈፀመ የወንጀል ድርጊት ደግሞ ከቅጣት ነፃ የማያደርግ ስለመሆኑ የወ/ሕ ድንጋጌ ቁጥር 79/1/ ያመለክታል። ይልቁንም ይህ አድራጎት የቅጣት ማቅለያ ምክንያት ስለመሆኑ የዚህ ድንጋጌ ቁጥር 79/1/ ይገልጻል።ይህንን መሠረታዊ ጉዳይ ከተረዳን የአመልካች ድርጊት ጥፋተኛ ሊያሰኝ የሚገባው በየትኛው የወ/ሕጉ ድንጋጌ ነው የሚለውን መሠረታዊ ጭብጥ ወደ ማየት ስንመለስ የአመልካች ድርጊት ህጋዊ መከላከልን ከመጠን ማሳለፍ መሆኑን መሠረት በማድረግ የወ/ሕጉ ልዩ ክፍል በዚህ ጊዜ ተፈፃሚ የሚሆን ድንጋጌ እንዳለው እንረዳለን። ይኸውም በወ/ሕጉ አንቀጽ 541/ሀ/ ሥር ከተመለከቱት የድንጋጋው ማቋቋም ምክንያቶች አንዱ ሕጋዊ መከላከልን ከመጠን በማሳለፍ የተፈፀመ የነፍስ ግድያ ወንጀል እንደሆነ ተመልክቷል። ከፍ ሲል እንደተመለከትነው የወ/ሕጉ አንቀጽ 79/1/ የቅጣት ማቅለያ ምክንያት አድርጎ በገለፀው አኳኋን አንቀጽ 541/ሀ/ ሁለተኛው ሐረግ ደግሞ ወንጀሉን ለማቋቋም እንደሚችል ደንግጓል።

እንዲህ አይነት ሁኔታ በተፈጠረ ጊዜ ደግሞ በወ/ሕጉ አንቀጽ 82/2/ እንደተደነገገው ድርጊቱን ለማቋቋም የተደነገገው ልዩ ክፍል ተፈፃሚነት ይኖረዋል። ይህንን ለማለት የወንጀል ሕጉን ድንጋጌ ቁጥር 82/2/ እና 84/2/ ይዘት እና አቀራረጽ አገናዝቦ መመልከት ተገቢ ነው።

ስለሆነም አመልካች የፈፀሙት የወንጀል ድርጊት የወ/ሕጉን አንቀጽ 540 የሚያቋቁም ነው ለማለት የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት የጥፋተኛነት እና የቅጣት ውሳኔ የድርጊቱን አፈፃፀም ከባቢያዊ ሁኔታና ምክንያት በአግባቡ ባለማገናዘብ በመሆኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት መሆኑን መረዳት ችለናል።

ስለሆነም አመልካች የፈፀሙት የወንጀል ድርጊት የሕዝብ ደን ላይ ሊደርስ ይችል የነበረን ሕገወጥ ጥቃት ለማስወገድ እና ለመከላከል ቢሆንም ድርጊቱ የተፈፀመው ሌሎች አማራጮችን ሁሉ አሟጠው ሳይጨርሱ መሆኑን አፈፃፀሙ ሲታይ ሕጋዊ መከላከልን ከመጠን በማሳለፍ መሆኑን የሚያሳይ ነው። እንዲህ ከሆነ ደግሞ የድርጊቱ አፈፃፀም የወ/ሕግ ድንጋጌ ቁጥር 541/ሀ/ን የሚያቋቁም ይሆናል።

ስለዚህም አመልካች በ540 ሥር ጥፋተኛ መባላቸው አግባብ ሆኖ ስላላገኘው ይህንኑ የጥፋተኝነት ውሳኔ የተሰጠበትን ድንጋጌ በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 113/2/ መሠረት ለውጠን አመልካች በወ/ሕግ ቁጥር 541/ሀ/ ሥር ጥፋተኛ ናቸው ብለናል።

ቅጣትን በተመለከተ አመልካች በዚህ ፍ/ቤት ጥፋተኛ የተባሉበት አንቀጽ አስከ አምስት ዓመት በሚደርስ ቀላል እስራት እንደሚያስቀጣ ድንጋጌው ያመለክታል። በመሠረቱ ቀላል እስራት በመደቡ የሚጣለው ከአሥር ቀን እስከ ሦስት ዓመት የሚደርስ ስለመሆኑ የወንጀል ሕጉ አንቀጽ 106/1/ ድንጋጌ ያመለክታል። ቀላል እስራት ቅጣት ከዚህ መደብ ጣሪያ ከፍ ብሎ አምስት ዓመት ሊደርስ የሚችለው በዚህ አንቀጽ ሥር የተመለከቱት ምክንያቶች ወይም ሁኔታዎች ውስጥ ቢያንስ አንዱ ተሟልቶ ሲገኝ ስለመሆኑም ተደንግጓል። ይህንኑ በማገናዘብ አመልካች ላይ ሊፈጸም የሚገባውን ቅጣት እንደሚከተለው ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. የትግራይ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ032878 ሚያዝያ12 ቀን 2002 ዓ.ም የፀናው የበታች ፍርድ ቤቶች የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ በ195/2/ለ/2/ መሠረት ተሻሻሏል።
2. በዚህ መሠረት አመልካች በወ/ሕግ 541/ሀ/ ድንጋጌ ስር የተመለከተውን በመተላለፍ የግድያ ወንጀል የፈጸሙ ጥፋተኛ ናቸው ብለን ወስነናል።
3. አመልካች በዚህ ጉዳይ እጃቸው ከተያዘበት ቀን ጀምሮ በሚታሰብ በአመስት /5/ ዓመት ቀላል እስራት እንዲቀጡ ብለናል።
4. የጥፋተኝነት አንቀጽ እና ቅጣቱ የተሻሻለ መሆኑን እንዲያውቀው የዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤት ይተላለፍ። ይፃፍ።
5. ማረሚያ ቤቱ በዚህ ችሎት በተሻሻለው ቅጣት መሠረት እንዲያስፈጽም ብለናል። ይፃፍ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

እ/ብ